

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Prof. dr Andrzej ZOLL

RPO-316163-VII-6.1/04

00-090 Warszawa Tel. centr. 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 827 64 53

Warszawa, 3 marca 2004 r.

Pan
Grzegorz Kurczuk
Minister Sprawiedliwości –
- Prokurator Generalny
WARSZAWA

Szanowny Panie Ministrze,

Większość skarg, jakie osoby pozbawione wolności kierują do Rzecznika Praw Obywatelskich na pobicie przez funkcjonariuszy Służby Więziennej, wiąże się z użyciem środków przymusu bezpośredniego. W latach 2000-2003 wpływało ich corocznie do mojego Biura od 50 do 64. Podobna liczba skarg dotyczyła nieuzasadnionego użycia tych środków przez funkcjonariuszy SW.

Problematyka stosowania przez Służbę Więzienną środków przymusu bezpośredniego wobec osób pozbawionych wolności jest też każdorazowo przedmiotem bliższej uwagi w trakcie czynności przeprowadzanych przez pracowników Biura RPO w poszczególnych jednostkach penitencjarnych.

Waga, jaką Rzecznicy Praw Obywatelskich poprzednich kadencji przykładali i jaką ja przykładam do tej problematyki wynika z faktu, że użycie siły fizycznej oraz innych środków przymusu bezpośredniego wobec osób pozbawionych wolności stanowi najbardziej drastyczną formę wzajemnych kontaktów na linii funkcjonariusz – skazany lub tymczasowo aresztowany. Jest jednocześnie potencjalnym źródłem naruszenia praw każdej ze stron konfliktu. Trzeba również pamiętać, że incydentalnie występowały przypadki zgonu więźnia w trakcie stosowania środków przymusu. Dlatego tak ważne jest stworzenie możliwie pełnych gwarancji dla prawidłowego stosowania przez funkcjonariuszy SW środków przymusu bezpośredniego, które służą jednocześnie właściwemu funkcjonowaniu mechanizmów szybkiego i rzetelnego zbadania zarzutów w tym zakresie. Uważam, że na tym odcinku jest jeszcze dużo do zrobienia.

Mój niepokój – związany z realizacją środków przymusu bezpośredniego przez Służbę Więzienną – budzi zarówno utrzymująca się (pomimo sądowej

i prokuratorskiej kontroli) znaczna liczba skarg, jakie wpływają w tym przedmiocie do Biura Rzecznika, jak i nagłośnione przez środki masowego przekazu i nie wyjaśnione właściwie opinii publicznej przypadki pobicia więźniów przez funkcjonariuszy SW (np. ostatnio teksty: D. Cychola i J. Łuckiego w tyg. „Nie” nr 8 z 19.02.2004 r., s. 4; M. Kowalskiego i J. Kowalskiego: Śmierć w izolatce”, „Gazeta Wyborcza” nr 44 z 21.02.2004 r., s. 1 i 3).

W oparciu o przeprowadzone w całym kraju badania sondażowe, już w wystąpieniu z dnia 1 czerwca 2000 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwracał się do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie inicjatywy legislacyjnej w celu zmiany przepisów w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej oraz o ustosunkowanie się do jego wniosków dotyczących kierunków dalszego doskonalenia praktyki w tym zakresie. W ocenie Rzecznika, w pierwszej kolejności zmiany wymagały przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 listopada 1996 r. w sprawie szczegółowych warunków stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz użycia broni palnej lub psa służbowego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej (Dz. U. Nr 136, poz. 637) m.in. w kierunku: 1) szczegółowego określenia wzorcowych sposobów użycia każdego z dozwolonych przez ustawę środków przymusu. W ten sposób zostałyby także spełnione jedno z zaleceń zawartych w Europejskich Regułach Więziennych (reguła 40); 2) nałożenia na dyrektora jednostki penitencjarnej obowiązku zawiadomienia zwierzchniego organu administracji, jakim jest dyrektor okręgowy SW, o przypadkach zastosowania środków przymusu (zgodnie z zaleceniem zawartym w regule 39 Europejskich Reguł Więziennych); 3) określenia programu wyszkolenia, zarówno teoretycznego, jak i praktycznego, funkcjonariuszy SW w dziedzinie zgodnego z prawem stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz udzielania osobom pozbawionym wolności pierwszej pomocy; włączenia do takiego programu szkoleń mających na celu nabycie umiejętności stosowania perswazji w rozmowach z osadzonymi; 4) rozważenia – w oparciu o dotychczasowe doświadczenia praktyki – możliwości zrezygnowania ze stosowania przez Służbę Więzienną najbardziej drastycznego środka, jakim jest trzyczęściowy pas obezwładniający (większość jednostek penitencjarnych, w tym duże zakłady karne i areszty śledcze obywają się bez niego); 5) wprowadzenia obowiązku telewizyjnego monitorowania i rejestracji umieszczenia i pobytu osadzonego w celi zabezpieczającej.

Chociaż w udzielonej odpowiedzi z dnia 6 lipca 2000 r. Minister Sprawiedliwości zanegował potrzebę zmiany analizowanego rozporządzenia Rady Ministrów w sposób określony w wystąpieniu Rzecznika, to jednak uważam, iż nadal występuje uzasadnienie dla wprowadzenia w tym akcie prawnym wskazanych

powyżej zmian. Ponadto, obowiązek sformułowany w pkt 5 rozszerzyłbym o rejestrację przebiegu stosowania siły fizycznej i innych środków przymusu bezpośredniego, chyba że charakter zdarzenia (np. przeciwdziałanie próbie zamachu na życie lub zdrowie ludzkie, ucieczka osadzonego, czy pościg za osadzonym lub inną osobą) lub jego nagłe występowanie, nie pozwalają na taką rejestrację.

Wprawdzie niektóre z zaproponowanych rozwiązań są już realizowane w praktyce, jak na przykład monitorowanie i rejestracja pobytu osadzonego w celi zabezpieczającej, to jednak dla ich powszechnego stosowania konieczna jest zmiana przepisów.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity: Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147) wnoszę o podjęcie przez Pana Ministra inicjatywy legislacyjnej w celu zmiany przepisów w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej w kierunku zgodnym z propozycjami, jakie zawarłem w niniejszym piśmie.

Będę również zobowiązany za odniesienie się do przypadków pobicia więźniów przez funkcjonariuszy SW, które zostały opisane w powołanych wyżej artykułach prasowych.

Z wyrazami szacunku

/-/